

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Sosyal Sigortalarca Karşılananlar Dışında Kalan Zararların İşverene Ödetilmesi İlkesi

T.C. YARGITAY 21. HUKUK DAİRESİ

Esas No : 2008/13524
Karar No : 2009/4622
Tarihi : 30.3.2009

ÖZET

Davacı, iş kazası sonucu maluliyetinden doğan maddi ve manevi tazminatın ödetilmesine karar verilmesini istemiştir. Somut olayda iş kazası olduğu iddia olunan olayın Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmediği anlaşılmaktadır. Kurumca gelir bağlanabilmesi için öncelikle zararlandırıcı olayın iş kazası niteliğinde olup olmadığının tespiti ön sorundur. İş kazasının tespiti ile ilgili ihtilaf Sosyal Güvenlik Kurumunun hak alanının doğrudan ilgilendirmekte olup tazminat davasında kurum taraf değildir.

KARAR

Davacı, iş kazası sonucu maluliyetinden doğan maddi ve manevi tazminatın

ödetilmesine karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme ilamında belirtildiği şekilde, isteğin kısmen kabulüne karar vermiştir.

Hükmün davalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hâkimi Mehmet Beleç tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Dava, iş kazası sonucu sürekli iş göremezliğe uğrayan davacının maddi zararının giderilmesi istemine ilişkindir.

Mahkemece istek, ilamda belirtildiği şekilde kısmen kabul edilmiştir.

Dosyadaki kayıt ve belgelerden davalı şirkete ait mermer fabrikasında işçi olan sigortalının elmas tel ile mermer bloğunun kesimi yapılırken telin kopması sonucu yaralandığı hükme dayanak alınan 30.11.1998 tarihli kusur raporunda 6/8 oranında davalı şirketin 2/8 oranında davacının kusurlu olduğunun tespit edildiği, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından olay ile ilgili bir inceleme (yapılmadığı) anlaşılmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kar-şılanmayan zararın ödetilmesine ilişkin da-valarda (tazminat davaları) öncelikle zarar-landırıcı sigorta olayının iş kazası niteliğinde olup olmadığı, haksız zenginleşmeyi ve mü-kerrer ödemeyi önlemek için Kurum tarafın-dan hak sahiplerine bağlanan gelirin hükme en yakın tarihteki peşin sermaye değerinin hüküm tarihine en yakın tarihteki verilere göre belirlenen tazminattan düşülmesi ge-rektiği Yargıtay'ın oturmuş ve yerleşmiş gö-rüşlerindedir.

5510 sayılı Yasa'nın 13. maddesinde İş kazasının 4 ncü maddesinin birinci fıkrası-nın (a) bendi ile 5 nci madde kapsamında bulunan sigortalılar bakımından bunları ça-lıştıran işveren tarafından, o yer yetkili kol-luk kuvvetlerine derhal ve Kuruma en geç kazadan sonraki üç işgünü içinde iş kazası ve meslek hastalığı bildirgesi ile doğrudan ya da taahhütlü posta ile bildirilmesinin zo-runlu olduğu, iş kazasının işverenin kontrolü dışındaki yerlerde meydana gelmesi halinde bu sürenin iş kazasının öğrenildiği tarihten başlayacağı, Kuruma bildirilen olayın iş ka-zası sayılıp sayılmayacağı hakkında bir kara-ra varılabilmesi için gerektiğinde, Kurumun denetim ve kontrol ile yetkilendirilen me-murları tarafından veya Bakanlık İş Müfet-tişleri vasıtasıyla soruşturma yapılabileceği, 5510 sayılı Yasa'nın 19 ncu maddesinde ise iş kazasına bağlı nedenlerden dolayı mes-lekte kazanma gücü en az % 10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalının sürekli iş göremezlik gelirin hak kazanaca-ğı bildirilmiştir.

Somut olayda iş kazası olduğu iddia olu-nan olayın Sosyal Güvenlik Kurumuna bil-dirilmediği anlaşılmaktadır. Kurumca gelir bağlanabilmesi için öncelikle zararlandırı-cı olayın iş kazası niteliğinde olup olmadığının tespiti ön sorundur. İş kazasının tespiti ile ilgili ihtilaf Sosyal Güvenlik Kurumunun hak alanını doğrudan ilgilendirmekte olup taz-minat davasında kurum taraf değildir.

Yapılacak iş; davacıya, iş kazasını Sos-yal Güvenlik Kurumuna ihbarda bulunmak, olayın Kurumca iş kazası olarak kabul edil-memesi halinde Sosyal Güvenlik Kurumu-na ve hak alanını etkileyeceğinden işveren aleyhine "iş kazasının tespiti" davası açması için önel vermek, tespit davasını bu dava için bekletici sorun yaparak çıkacak sonuca göre, olayın Kurumca iş kazası olduğunun kabul edilmesi halinde ise davacıya Kuruma müracaat ederek iş kazası sigorta kolundan geliri bağlanması için önel vermek ve çıkacak sonuca göre bir karar vermektedir.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgu-lar gözetilmeksizin yazılı şekilde tazminata hükmolunması bozma nedenidir.

O halde, davalının bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ

Hükmün yukarıda açıklanan nedenlerle BOZULMASINA, bozma nedenine göre da-valı vekilinin diğer temyiz itirazlarının ince-lenmesine yer olmadığına, temyiz harcının istek halinde davalıya iadesine, 30.03.2009 gününde oybirliğiyle karar verildi.

KARAR HAKKINDA NOT

1. İşverenin İşçiyi Koruma Borcu ve Hukukî Sorumluluğu

İş sözleşmesi işçinin kişiliğini yakından il-gilendiren bir sözleşme olduğundan, işverenin ücret ödeme borcunun yanı sıra; işçinin menfa-atlerine zarar verecek davranışlardan kaçınma,

işçiyi sağlığına uygun işte çalıştırma, yapacağı iş konusunda işçiyi eğitime ve en önemlisi, iş kazaları ve meslek hastalıklarına engel olmak için işyerinde sağlık ve güvenlik tedbirlerini alma borçları da bulunmaktadır. Bu borçların tümünü "işçiyi koruma borcu" adı altında top-lamak mümkündür.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda, kanun-larda yer alan düzenlemelerden başka, ayrıntılı

SGK istatistiklerine yansımayan ve sayılarının beş milyon civarında olduğu tahmin edilen sigortasız çalıştırılan işçilerin başlarına neler geldiği meçhûldür.

kurallara yer veren çok sayıda yönetmelik de bulunmaktadır. Ancak, ne yazık ki, denetim ve bilinç eksikliği yüzünden, iş kazaları ve meslek hastalıklarındaki kayıplar bakımından ülkemizdeki durum ürkütücü boyutlardadır. Üstelik SGK istatistiklerine yansımayan ve sayılarının beş milyon civarında olduğu tahmin edilen sigortasız çalıştırılan işçilerin başlarına neler geldiği meçhûldür.

İşverenin işçiyi koruma borcuna aykırı davranması; işçinin maddî ve manevî zararlarının tazmini sonucunu doğurur. İşçinin ölümü halinde, yakınları destekten yoksun kalma tazminatı ve manevî tazminat isteyebilirler (BK. md. 332/II).

İşçi veya onun ölümünde hak sahipleri, SGK tarafından karşılanmayan zararları için, genel sorumluluk hukuku çerçevesinde işverenden tazminat talep edebilirler. Ayrıca, SGK, yaptığı ve yapacağı masraflar için, işçiyi koruma borcunu yerine getirmeyen işverene 5510 sayılı Kanun uyarınca “rücû” edebilir.

Hukukumuzda tartışmalı olan; işverenin sorumluluğunun kusur sorumluluğu esasına mı dayandığı, yoksa Yargıtay’ın kökleşmiş içtihadıyla benimsediği gibi, kusursuz sorumluluk hallerinden birini mi oluşturduğudur. Hukuk öğretisi bu konuda ikiye bölünmüş durumdadır¹. Ancak, konumuz bu olmadığı için bu duruma sadece işaret etmekle yetiniyoruz.

2. İşverenin Hukuki Sorumluluğunun Çerçevesi

Sigortalının aynı olay sebebiyle hem SGK’dan hem de işverenden talepte bulunma olanağı bulunup bulunmamasına göre dünyada üç sistemden söz edilir²:

- Birincisi “seçimlik hak sistemi”dir. Sigortalı veya hak sahipleri ister işverene ister SGK’ya

başvurabilirler. Ancak her ikisine de başvuramazlar.

- İkincisi, “kümülyasyon sistemi”dir. Sigortalı hiçbir sınırlama olmaksızın hem işverene hem de Kurum’a başvurabilir. İşveren sigortanın sağladıklarının tazminattan indirilmesini istemez. Çünkü zarara işveren sebep olmuştur. Sigorta bedelinin ilgiliye ödenmesi ise ödenmiş primlerin karşılığıdır. Bu sistem 1978’e kadar İsviçre’de uygulanmıştır.

- Üçüncüsü, “halefiyet ve rücu sistemi”dir. Bu sistemde sigortalının zararı sigorta tarafından karşılanmakta, sigortalı veya hak sahipleri (manevî tazminat dışında) işverenden hiçbir talepte bulunamamaktadırlar. Kurum tüm zararları karşılamakta, halefiyet yoluyla işverene rücu etmektedir.

Ülkemizde uygulanan sistem, bu üç sisteme de uymaz. İşveren iş kazası ve meslek hastalıkları için tüm primi kendisi ödemesine rağmen, hem sigortalıya hem de Kurum’a karşı sorumlu olmaktan kurtulamamakta, öte yandan Kurum’un bağladığı gelirin peşin değeri işverenin sigortalıya ödeyeceği tazminattan indirilmektedir.

Süzek’e göre, olması gereken üçüncü sistemdir. Sigortalının tüm zararının Kurum tarafından karşılanması halinde, sigortalının maddi zararları için işvereni dava etme ihtiyacı ortadan kalkacak, zaten iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle mağdur olan sigortalı veya onun ölümünde hak sahipleri, hem Kurum’a hem de işverene karşı uğraş vermek zorunda kalmayacaklardır³. Bu öneri teorik olarak

İşveren iş kazası ve meslek hastalıkları için tüm primi kendisi ödemesine rağmen, hem sigortalıya hem de Kurum’a karşı sorumlu olmaktan kurtulamamakta, öte yandan Kurum’un bağladığı gelirin peşin değeri işverenin sigortalıya ödeyeceği tazminattan indirilmektedir.

“Sosyal sigortalarca karşılananlar dışında kalan zararların işverene ödetilmesi ilkesi” mevzuatta açıkça yer alan bir ilke değil, içtihatla tespit edilmiş bir ilkedir.

olumlu olmakla birlikte, uygulanması zordur. Zira SGK mevzuatın belirlediği yöntemle zararı götürü olarak karşılar ve çoğu zaman gerçek zararı karşılama konusunda yeterli olamaz. Bu bakımdan Yargıtay içtihatlarıyla biçimlenmiş mevcut uygulamanın devamı, yarattığı sıkıntıya rağmen bize daha uygun gelmektedir.

3. Kararın Değerlendirilmesi

Uygulamada Yargıtay⁴ ve öğretisi⁵, işverenin iş sağlığı ve güvenliği kurallarına aykırı davranışı sebebiyle zarar gören işçi veya onun ölümünde hak sahiplerinin açtıkları maddi tazminat davalarını, “sosyal sigortalarca karşılananlar dışında kalan zararların işverene ödetilmesi ilkesi”ne dayandırmaktadırlar. Bu ilkenin sonucu olarak da, haksız zenginleşmeyi ve mükerrer ödemeyi önlemek için, öncelikle davacının SGK’dan kendisine gelir bağlanmasını istemesi, sonuç alamazsa Kurum’a dava açması ve işverene karşı açılmış maddi tazminat davasında mahkemenin Kurum’a karşı açılmış davanın sonucunu beklemesi gerektiği kabul edilmektedir⁶. Kurum tarafından gelir bağlanması halinde de, gelirin hükme en yakın tarihteki peşin sermaye değerinin hüküm tarihine en yakın tarihteki verilere göre belirlenen tazminattan düşülmesi gerektiği Yargıtay’ın oturmuş ve yerleşmiş görüşlerindedir. Nitekim incelediğimiz kararda da aynı sonuca varılmıştır.

“Sosyal sigortalarca karşılananlar dışında kalan zararların işverene ödetilmesi ilkesi” mevzuatta açıkça yer alan bir ilke değil, içtihatla tespit edilmiş bir ilkedir. Geçmişte, 27.06.1945 tarihli ve 4772 sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu’nun 37/II. maddesi, “Bu türlü kazalarda sigortalı veya hak sahibi olan kimseler, bu Kanunla sağlanan hakların dışında genel hükümlere göre haklı olabi-

lecekleri her türlü zararlarını işveren veya vekilinden arayabilirler” hükmünü taşımaktaydı. Bu hüküm sonraki yasal düzenlemelerde yer almamıştır. Ancak açık bir yasa hükmü bulunmaması, genel hükümlere göre talepte bulunmaya engel değildir⁷.

Sonuç olarak, incelediğimiz karar, önceki kararlarla uyumlu olduğu gibi, kanımızca olması gereken de budur.

DİPNOTLAR

- 1 Bu konudaki tartışmalar için bkz. Nuri ÇELİK, İş Hukuku Dersleri, 20 Baskı, İstanbul 2007, 169 vd..
- 2 Bkz. Aydın BAŞBUĞ, Sosyal Sigortalar Kurumu’nun İşverene ve Üçüncü Kişiyeye Rücuu, Ankara 1992, 6 vd.; Resul ASLANKÖYLÜ, Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu, Ankara 2003, 291 vd.
- 3 Sarper SÜZEK, İş Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2008, 359.
- 4 Yarg. HGK., 25.11.1970, E. 864-9, K.650, Mustafa ÇENBERCİ, İş Kanunu Şerhi, 4. baskı Ankara 1978, 711; Yarg. HGK., 28.04.1982, E. 981-9, K. 1038, Tekstil İşveren Dergisi, Eylül 1983,18; Yarg. 21. HD. 14.10.1997, E. 5076, K. 2505, İşveren Dergisi, Aralık 1998, 17; Yarg. 21. HD, 27.06.2007, E. 8888, K. 10428, Yargıtay Kararları Dergisi, Şubat 2008, 293 vd.
- 5 ÇELİK, 168; SÜZEK, 350; Levent AKIN, İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat, Ankara 2001,101.
- 6 Yarg. 9. HD., 22.12.1994, E. 13957, K. 18339, Çimento İşveren Dergisi, Mart 1995, 26; Yarg. HGK, 22.12.2004, E. 225-21, K. 751, İstanbul Barosu Dergisi, 2005/3, 913.
- 7 Kemal OĞUZMAN, “İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Zararlardan İşverenin Sorumluluğu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 34, S. 1-4, 1969, 334-335.